

Wstęp

Nie ma ważniejszej dziedziny życia społecznego niż edukacja, zwłaszcza dziś, gdy kryzysy natury społecznej, ekonomicznej czy klimatycznej mają charakter globalny i zagrażają utrwalonym zasadom życia społecznego. Edukacja może oczywiście być realizowana jako misja medialna, polityczna czy społeczna, ale warto podkreślić, że ma ją realizować **szkoła**. Istnieje ona jako jedna z wielu instytucji powołanych do kształcenia i wychowania młodego pokolenia, co ważne organizacja i struktura szkoły, wyznaczane jej cele i zadania mają wielki wpływ na świadomość, dojrzałość i postawy społeczeństwa.

W XXX tomie czasopisma „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego” przekonujemy o konieczności spojrzenia na zagadnienia społeczne z perspektywy nowej humanistyki. „Nowej” — czyli jakiej? Najogólniej można by określić ją jako tę, która oświecla problemy związane z życiem wszystkich istot naszej planety, humanistyki pokazującej człowieka odpowiedzialnego za harmonijny i bezpieczny rozwój wszystkich bytów, a także rezygnującego z jakiegokolwiek dominacji nad kim-/czymkolwiek czy kolonizacji kogo-/czegokolwiek. Wizja tak zarysowana niesie oczywiście w sobie pierwiastek utopii i w refleksji humanistycznej odczytać można jej świadomość. W sytuacji jednak, gdy zaczynamy zdawać sobie sprawę z tego, że dotychczasowa działalność człowieka, jego bez troska w wykorzystywaniu przyrody doprowadziły do zagrożeń pandemicznych, klimatycznych i ekologicznych, trzeba szukać sposobów na zatrzymanie nadciągających katastrof. Nowa humanistyka, rozbudowując refleksję literacką i językową o komponenty społeczny, bioetyczny, ekologiczny, nie tylko wprowadza nowe spojrzenie na stare zagadnienia literackie, lecz także odkrywa w nich aktualne problemy.

Propozycje rozważania problematyki społecznej w świetle nowej humanistyki zamieszczone w artykułach XXX tomu „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego” zmierzają do pokazania, jak można kształcić tole-

rancję, wrażliwość, empatię w procesie odbioru tekstów literackich i rozmowy o nich z uczniami. Autorzy postulują skupienie uwagi na literaturze współczesnej. W procesie czytania i dyskusji młodzi ludzie mogą nauczyć się otwartego wyrażania swoich poglądów, emocji, zdobędą umiejętność interpretacji nie tylko utworów literackich, lecz także zjawisk społecznych, kulturowych, politycznych. Wprowadzenie do edukacji szerokiego spektrum kwestii związanych z nową humanistyką z jednej strony umożliwi młodym ludziom radzenie sobie z ich własnymi lękami, a z drugiej może przyczynić się do zdobywania przez młodzież takiej świadomości, która stanie się podstawą dla stworzenia w przyszłości odpowiedzialnego społeczeństwa obywatelskiego.

Idea kształcenia mądrego, świadomego, odpowiedzialnego za swe wybory społeczeństwa artykułowana jest w wielu współczesnych publikacjach filozoficznych i socjologicznych, wystarczy wymienić choćby te Marty Nussbaum, Hannah Arendt, Zygmunta Baumana, a z bliskich naszemu środowisku naukowemu takich uczonych, jak Tadeusz Ślawek czy Ryszard Koziołek.

Aby idea tak rozumianego wychowania obywatelskiego mogła być realizowana, konieczna jest wspólnota działania szkoły i akademii. Kwestię tę także pokazują autorzy zamieszczonych w tomie artykułów. Humanistyczna refleksja naukowa zrodzona z badań akademickich, artykułowana w pracach Ryszarda Nycza, Przemysława Czaplińskiego, Julii Fiedorczuk czy Urszuli Zajączkowskiej, przebija się do szkolnej polonistyki. Dzięki pracom naukowym takich badaczy dydaktyki szkolnej, jak Maria Kwiatkowska-Ratajczak, Krzysztof Koc, Anna Janus-Sitarz, Grażyna Tomaszewska, Dariusz Szczukowski, Małgorzata Wójcik-Dudek czy Magdalena Ochwat¹, idee nowego myślenia humanistycznego przekładane są na propozycje rozwiązań w obrębie dydaktyki szkolnej, te zaś są publikowane i stanowią inspirację dla poszukujących nauczycieli.

W XXX tomie „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego” pokazano także ważność kształtowania świadomości językowej uczniów w wielu perspektywach. Z jednej strony w perspektywie nauczania języka ojczystego, a z drugiej — w perspektywie nauczania języka jako drugiego — odziedziczonego, obcego. Kwestie językowe w kontekście nowej humanistyki coraz częściej stanowią świadectwo artykułowania określonej świadomości etycznej, estetycznej czy wreszcie ekologicznej. O etyce słowa już w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku pisała Jadwiga Puzynina, kładąc podwaliny pod badania dotyczące języka wartości. Badania te włączone w refleksję nowej humanistyki jeszcze silniej podkreślają nierozzerwalne związki języka i literatury, ale także ujawniają

---

¹ Artykuł Magdaleny Ochwat *Edukacja polonistyczna wobec kryzysu klimatycznego — rozpoznanie i rekomendacje dydaktyczne*, zamieszczony w czasopiśmie „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio N — Educatio Nova” został wyróżniony Nagrodą im. prof. Romana Czernieckiego. Nagrodę wręczono autorce 3 listopada 2021 roku.

nią ukryte czy wręcz ukrywane intencje mówiących (piszących). Kształcenie językowej świadomości, dyskusowanie o języku nie tylko jako o tworzywie literackim, ale i o budulcu wypowiedzi mówionej oraz pisanej, kreatorze obrazu świata wydaje się zatem ważnym elementem edukacji obywatelskiej. Natomiast porównanie badań i zachowań językowych w szkolnej rzeczywistości polskiej i innych krajów, zwłaszcza sąsiednich (słowiańskich), dostarcza ciekawych obserwacji i wniosków dla budowania procesu dydaktycznego.

Jubileuszowe wydanie „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego” stanowi zwrot w prezentacji tematów — rozszerza je o zagadnienia społeczne, wprowadza konteksty międzynarodowe, pokazuje zainteresowanie polszczyzną w innych obszarach językowych, a także sygnalizuje perspektywę porównawczą w nauczaniu języka ojczystego w obszarze tej samej, słowiańskiej grupy.

Ewa Jaskółowa

 orcid.org/0000-0002-4477-9963
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Ivana Dobrotová

 orcid.org/0000-0002-1832-8376
Univerzita Palackého v Olomouci, Česká republika